

УДК 159.9:34(075.8)

[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.16\(61\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.16(61).09)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ, СТИЛІВ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ЦІННІСНОЇ СФЕРИ В ПІДЛІТКІВ ТА ЇХ БАТЬКІВ

Анатолій Сорока

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної психології

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61022, Україна, м. Харків, майдан Свободи, 6

anatolij_soroka@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6072-8165>

Ольга Гмирь

студентка факультету психології

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61022, Україна, м. Харків, майдан Свободи, 6

olia.gmir@gmail.com

Анотація

Мета: аналіз психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків. *Методи дослідження:* теоретичні (аналіз, порівняння, узагальнення, інтерпретація теоретичних підходів та емпіричних досліджень); емпіричні (тестування); методи математичної статистики (для виявлення відмінностей психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків було використано t-критерій Ст'юдента). *Результати:* визначено, що провідні мотиви, особливості поведінки в конфліктних ситуаціях та цінності в підлітків і їх батьків істотно відрізняються між собою. *Висновки:* встановлено, що підліткам характерна висока виразність таких змінних як «Мотивація повного прийняття партнера в поведінці», «Мотивація конфліктом між владою й афіліацією». Серед термінальних цінностей найбільш значущими є: друзі, розваги, любов і свобода. Найменш вираженими є: щастя інших, пізнання та цікава робота. Високий рівень сформованості інструментальних цінностей виражений такими змінними як сміливість, незалежність та почуття гумору. Найменш виявленими є освіченість, раціоналізм та правдивість. Натомість у групі батьків ми бачимо високий рівень сформованості такої змінної як «Мотивація страхом слабкості (владні відносини)». Мотивованість поведінки культурними нормами як у підлітків, так і в їх батьків виражена на низькому рівні сформованості. Серед термінальних цінностей найбільш значущими є: сім'я, здоров'я та матеріальна забезпеченість, а найменшу цінність для них представляють щастя інших, творчість та розваги. У батьків високий рівень сформованості виявлено за такими змінними інструментальних цінностей як самоконтроль, терпимість і дисциплінованість. Визначено специфіку особливостей стилів конфліктної поведінки: батьки намагаються зберегти свій авторитет, що відбивається на їх оцінці батьківсько-підліткових розбіжностей, а також створення батьками ситуації постійного психологічного тиску й нездатність сім'ї задовольняти потреби емоційної підтримки та симпатії підлітків.

Ключові слова: мотивація, стиль конфліктної поведінки, термінальні, інструментальні цінності, підлітковий вік.

Вступ

Проблеми сімейних відносин як основне джерело девіантної поведінки, наркоманії, токсикоманії, алкоголізму та злочинів серед неповнолітніх давно привертає увагу кримінологів, педагогів і юридичних психологів. Завдяки цьому вкрай високої актуальності набуває проблема сімейних взаємовідносин, особливо це стосується відносин підлітків з батьками. По-перше, підлітковий вік – це вік, коли людина не терпить обмежень своєї самостійності, нерідко виявляє різко негативне ставлення до вимог дорослих. По-друге, провідна діяльність підліткового віку – спілкування з однолітками. Очевидно, що зазначені факти в сукупності з ультимативною необхідністю постійного знаходження підлітків з батьками створюють вкрай родючий ґрунт для виникнення міжособистісних конфліктів.

У зв'язку з цим знання психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків є важливим завданням, що постає перед науковцями й практиками.

Метою дослідження є аналіз психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків. У процесі роботи були поставлені наступні **завдання**: 1) здійснити теоретичний аналіз проблеми сімейних взаємовідносин підлітків з батьками; 2) провести емпіричне дослідження з метою визначення особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків.

В сучасній науці існують різні погляди та підходи до аналізу проблеми сімейних відносин між підлітками та їх батьками. Так, Н. Токарева, А. Шамне, Н. Макаренко виокремили основні теоретичні аспекти дослідження підліткового періоду розвитку: психологічні закономірності психічного розвитку особистості, специфіку психічного розвитку особистісної, когнітивної, емоційно-вольової, поведінкової сфери суб'єкта життєтворчості. Самі ж автори презентують результати емпіричного дослідження психологічного профілю сучасного підлітка великого промислового міста, а методичні рекомендації щодо системного психолого-педагогічного супроводу процесу дорослішання підлітків носять практико-орієнтовний характер і будуть цікавими для практичних психологів, педагогів і студентів педагогічного, психологічного та соціологічного профілів (Токарева, Шамне & Макаренко, 2014).

Серед причин негативної динаміки злочинів серед неповнолітніх на одному з перших місць стоїть зростання моральної деформації батьків, їх алкоголізація й ухилення від виховання. Відчуження в стосунках з батьками на тлі соціально-економічних проблем життя сучасної сім'ї призводить до формування важковиховуваних підлітків (Крейдун, Сорока, 2015), соціальні відхилення правової соціалізації в сім'ї, школі, призводять до деструктивних, протестних форм поведінки підлітків – агресивності, жорстокості, вандалізму (Сорока, 2010).

О. Анопрієнко, аналізуючи стиль батьківської поведінки як чинника, що спричиняє виникнення та подолання хронічного стресу в підлітковому віці, з'ясувала стан розробки проблеми стресу та хронічного стресу в психологічній літературі, визначила теоретичні підходи до розуміння впливу стилів виховання й батьківської поведінки на виникнення та подолання хронічного стресу в підлітків, а авторська програма «Психологічного супроводу профілактики та подолання хронічного стресу в підлітків» може бути використана психологами та батьками для роботи з підлітками щодо підвищення рівня їх стресостійкості в навчально-виховному процесі, сімейній взаємодії й кризових життєвих ситуаціях (Анопрієнко, 2017).

Л. Гончар присвятив своє дослідження визначенню проблеми формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного та підліткового віку в сім'ї й школі. В роботі здійснено науковий аналіз розвитку гуманістичних тенденцій у вітчизняній та зарубіжній педагогіці, розкрито сутність і структуру гуманних батьківсько-дитячих взаємин. Визначено роль сім'ї у формуванні батьківсько-дитячих взаємин, наведено характеристику різних типів сім'ї у контексті формування означених взаємин. Проаналізовано стан сформованості гуманних взаємин у сім'ї за діагностикою дітей молодшого шкільного та підліткового віку, батьків і вчителів. Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин (Гончар, 2017).

Г. Пріба, В. Карнаухова, розглядаючи проблеми сімейних відносин між підлітками та їх батьками, визначають підлітковий період як вік серйозної кризи, що зачіпає й фізіологічне, й психічне здоров'я дитини. Важливо вчасно направити їх конфліктну поведінку в бік конструктивного початку, пошуку взаємоприйнятних рішень у конфлікті, адже коли людина взаємодіє з групою та членами цієї групи, кожен має свої індивідуальні особливості: темперамент, комунікативні особливості, схильність до агресивної поведінки, а також свої власні ідеї, думки, погляди. При спілкуванні відбувається зіткнення цих поглядів, думок, виникають суперечки й конфлікти (Пріба & Карнаухова, 2020).

Г. Пріба, І. Кулагіна, В. Колюцький вважають, що рання юність є третім світом, який існує між дитинством та дорослістю. У цей час особистість, що дорослішає, стає на порозі реального дорослого життя. У підлітків, на відміну від дорослих, як правило, недостатньо життєвого досвіду в розв'язанні різних конфліктних ситуацій. Дослідження проблеми психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери між підлітками та їх батьками може потенційно допомогти підліткам в опануванні найбільш конструктивними стратегіями реагування в конфлікті (Пріба, Кулагіна & Колюцький, 2020).

Проблеми сімейних відносин між підлітками та їх батьками активно досліджуються зарубіжними вченими. Так, Р. Кармакар надає увагу вивченню залежності просоціальної мотивації підлітків від сприйняття ними послідовності батьківського виховання. Він стверджує, що в перехідному віці підлітки незмінно стикаються з викликами постійно мінливого світу, з необхідністю пристосовуватися до змін у відносинах з друзями, родиною, школою й суспільством. Підлітки починають проявляти або антисоціальну, або просоціальну поведінку, на що впливають їх відносини з батьками та іншими дорослими. Просоціальна поведінка – це поведінка, спрямована насамперед на допомогу іншим людям, а мотивація до такої поведінки може бути як внутрішня, так і зовнішня. (Кармакар, 2017).

Г. Солдатова, Є. Львова звертають увагу на те, що новий образ життя в цифровому світі конструє особливу соціальну ситуацію розвитку дитини, яка характеризується зниженням універсальності й домінантності фігури дорослого в дитячо-батьківських відносинах у онлайн-контекстах. Підкреслюється, що діти й підлітки надзвичайно потребують підтримки дорослих, в першу чергу батьків, і для освоєння нових онлайн-можливостей, і для подолання онлайн-ризиків. Описано зміни в цифровому портреті сучасних батьків як інтернет-користувачів, їх обізнаності про зіткнення дітей з онлайн-ризиками, динаміка стратегій батьківської медіації використання інтернету (Солдатова & Львова, 2018).

Д. Дубров узагальнює результати проведених досліджень, присвячених вивченню впливу використання інформаційно-комунікаційних технологій на міжособистісні відносини та на сімейні стосунки, зокрема. Результати проведених досліджень можна об'єднати навколо

чотирьох гіпотез. Кожна з виділених гіпотез розглядається в статті більш детально (Дубров, 2020).

С. Авар здійснює аналіз відносин між взаємодією батьків і дітей в соціальних мережах та поведінкою щодо здоров'я особистості. В цьому контексті проблеми сімейних відносин між підлітками та їх батьками розглядається як необхідна передумова збереження психічного й психологічного здоров'я, зокрема враховуючи те, що сучасний соціум у соціальних мережах насичений різними стресогенними впливами (Авар, 2018).

Методи дослідження

Вибірку нашого дослідження склали 60 досліджуваних, які були розподілені на дві групи: перша група – школярі закладу Харківської загальної середньої освіти, серед яких 15 хлопців та 15 дівчат, вік досліджуваних (13-15 років); друга група – їх батьки (15 чоловіків та 15 жінок) віком від 38 до 45 років. Використовувались теоретичні методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, інтерпретація теоретичних підходів та емпіричних досліджень.

У процесі емпіричного дослідження застосовувався метод тестування. Використано такі методики: одна із схем інтерпретації проєктивної методики дослідження особистості тематичний аперцептивний тест (ТАТ) (авт. К. Морган, Г. Мюррей) – для визначення та вимірювання провідних мотивів досліджуваних; тест К. Томаса (методика діагностики особливостей поведінки в конфліктних ситуаціях); тест «Ціннісні орієнтації» (авт. М. Рокіч). При обробці результатів використовувались методи математичної статистики: для виявлення відмінностей психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери у досліджуваних груп було використано t-критерій Ст'юдента.

Результати та дискусії

Для визначення та вимірювання провідних мотивів досліджуваних використовувалася одна із схем інтерпретації проєктивної методики дослідження особистості ТАТ (створена К. Морганом і Г. Мюрреєм). Результати емпіричного дослідження, отримані за допомогою використання цієї методики, подано на рис. 1.

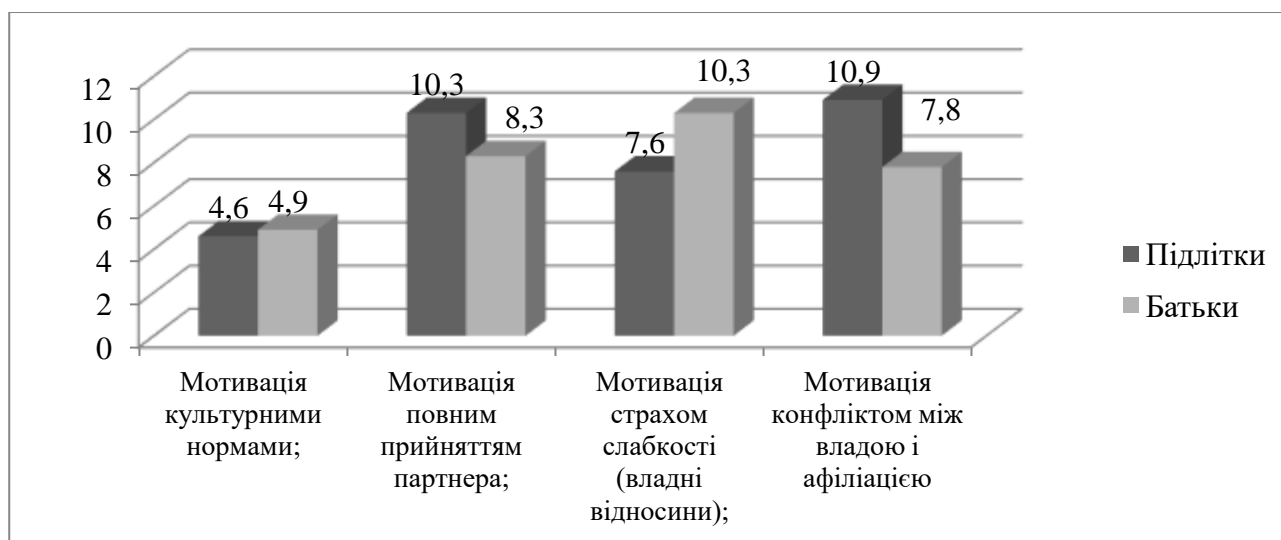

Рис. 1. Середні значення показників провідних мотивів підлітків та батьків, отримані за допомогою тесту (ТАТ)

Аналіз наведених на рис. 1 даних свідчить, що для підлітків, по-перше, характерна висока виразність такої змінної як «Мотивація повного прийняття партнера в поведінці». Такий результат пояснюється тим, що спілкування з однолітками є провідною діяльністю підліткового віку. Отже, прийняття партнера, як правило однолітка, у значній мірі детермінує поведінку підлітка. По-друге, ми бачимо в підлітків високу виразність такої змінної як «Мотивація конфліктом між владою й афіліацією». На нашу думку, це можна пояснити особливостями підліткового віку, коли авторитет дорослого на цьому етапі життя знижується. Оскільки авторитет батьків не є більше вагомим, підлітки можуть виявляти супротив по відношенню до нього, що, в свою чергу, й призводить до отриманого нами результату.

У групі батьків ми бачимо високу виразність такої змінної як «Мотивація страхом слабкості (владні відносини)», це ми також пояснюємо особливостями підліткового віку їх дітей. В даний віковий період авторитет батьків для підлітка значно знижується, батьки це відчувають через ускладнення контролю над дитиною. Такі переживання, на нашу думку, й призводять до високої виразності даної змінної, а батьки все ще намагаються тримати під контролем складну, часом суперечливу, поведінку їх дітей.

Нарешті, ми бачимо, що як у підлітків, так і в батьків, низька виразність такої змінної як «Мотивація культурними нормами». Це ми можемо пояснити з огляду на те, що наше суспільство відноситься до динамічного типу й загальноприйняті цінності змінюються в ньому з досить високою інтенсивністю. Нині відсутня єдина традиційна лінія розвитку суспільства, на яку б могли стабільно опиратися як батьки, так і їх діти.

Аналіз даних проведення тесту К. Томаса (методика діагностики особливостей поведінки в конфліктних ситуаціях) наочно подано на рис. 2.

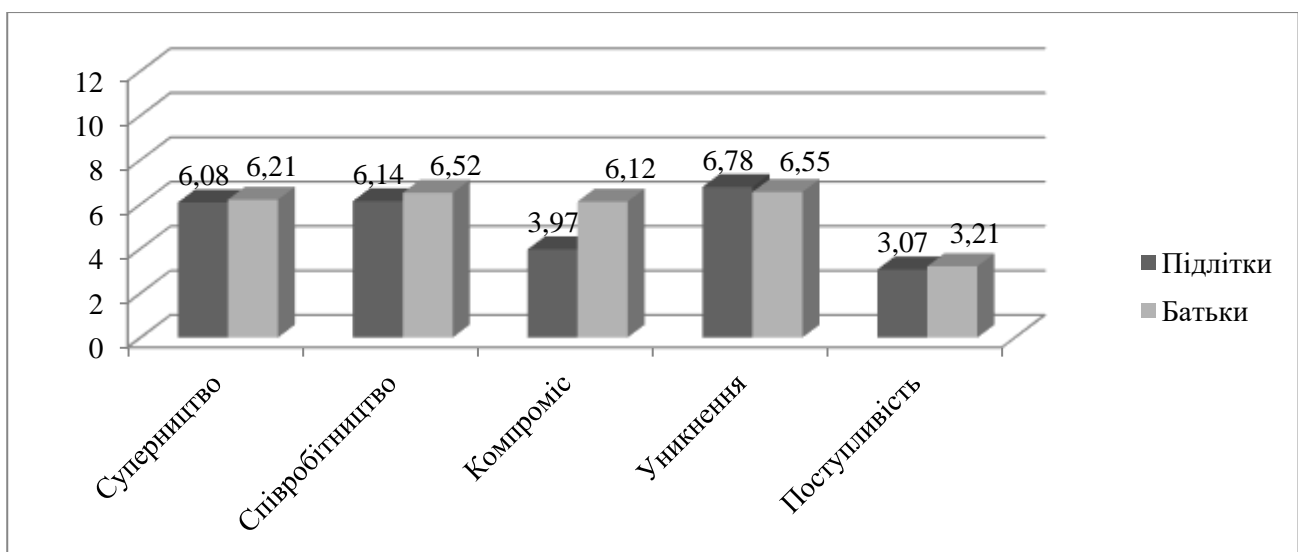

Рис. 2. Середні значення особливостей поведінки в конфліктних ситуаціях підлітків та батьків за тестом К. Томаса

З отриманих результатів видно, що досліджувані обох груп за такими змінними як «Суперництво», «Співробітництво», «Уникнення» виразні на середньому рівні сформованості в порівнянні з тестовими нормами. Це вказує на те, що такі способи поведінки в конфліктних ситуаціях спостерігаються регулярно у взаємовідносинах підлітків з батьками. Водночас, слід зазначити, що жоден зі способів поведінки в конфліктних ситуаціях не є домінуючим,

досліджувані характеризуються певною гнучкістю поведінки, завдяки якій у різних ситуаціях обирають різні способи.

Натомість ми бачимо, що такий спосіб реагування в конфлікті як «Компроміс» у підлітків характеризується низьким рівнем сформованості в порівнянні з тестовими нормами, як на нашу думку, може пояснюватися наступним. По-перше, складними особливостями характеру, властивим досліджуваним підліткового віку. А, по-друге, тим, що підлітковий вік – це період, коли підліток починає відчувати власну «дорослість», не будучи насправді ще дорослою а ні в фізіологічному, а ні в психологічному аспектах. І в рамках такого відчуття дорослості підліток все більше прагне відстоювати власну позицію (як «Дорослий»), що й призводить до того, що такий засіб як компроміс у конфліктах підлітками застосовується досить рідко.

Нарешті зазначимо, що як у підлітків, так і в батьків такий спосіб реагування в конфлікті як «Поступливість», є виразним на низькому рівні сформованості в порівнянні з тестовими нормами. У прагненні пояснити такий результат, ми говоримо про те, що батьки побоюються втратити контроль над підлітком, адже дотримання власної позиції допоможе зберегти їх авторитет в очах дитини.

Аналіз результатів, середні значення показників, отриманих за методикою «Ціннісні орієнтації» (авт. М. Рокіч) відображено на рис. 3 та 4.

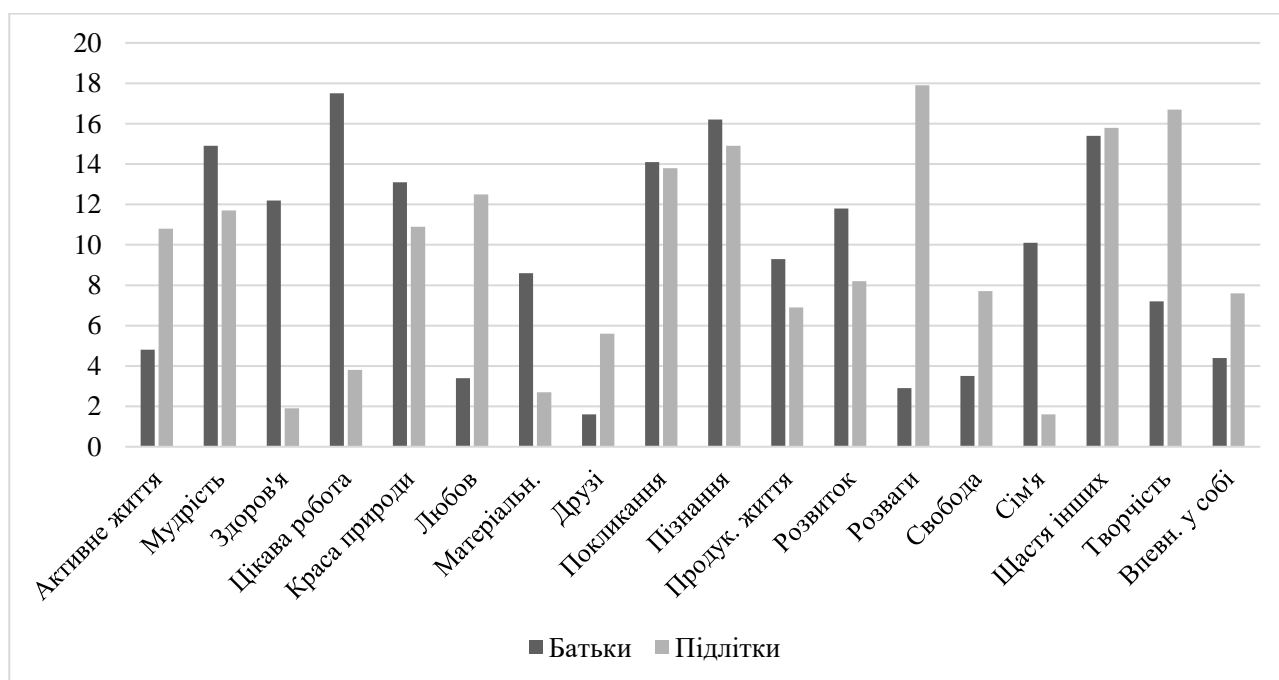

Рис. 3. Порівняння груп досліджуваних за критерієм «Термінальні цінності» (середнє значення).

Отримані результати дослідження термінальних цінностей підлітків показали, що найбільш значущими для них є друзі, розваги, любов та свобода; найменш значущими – щастя інших, пізнання та цікава робота. Такий результат, пояснюється тим, що спілкування є провідною діяльністю підлітка, а, отже, визначені провідні термінальні цінності досліджуваних виступають на перший план, а їх реалізація сприяє вільній взаємодії та комунікації з однолітками, відчуттю задоволення та самостійності. Крім того, підлітки, у

значній мірі, звертають увагу на власний внутрішній світ, тому їх мало цікавить щастя інших, а перспективи пізнання та цікавої роботи їм здаються ще дуже далекими.

У батьків серед термінальних цінностей домінують сім'я, здоров'я та матеріальна забезпеченість, а найменшу цінність для них представляють щастя інших, творчість та розваги. Очевидно, нам слід говорити про наявність відповідальності за власну родину, через яку на перший план виступають цінності, спрямовані на підтримку цілісності сім'ї. Невиразна значущість таких змінних як творчість, щастя інших та розваг може говорити про зосередженість батьків на внутрішньосімейних справах.

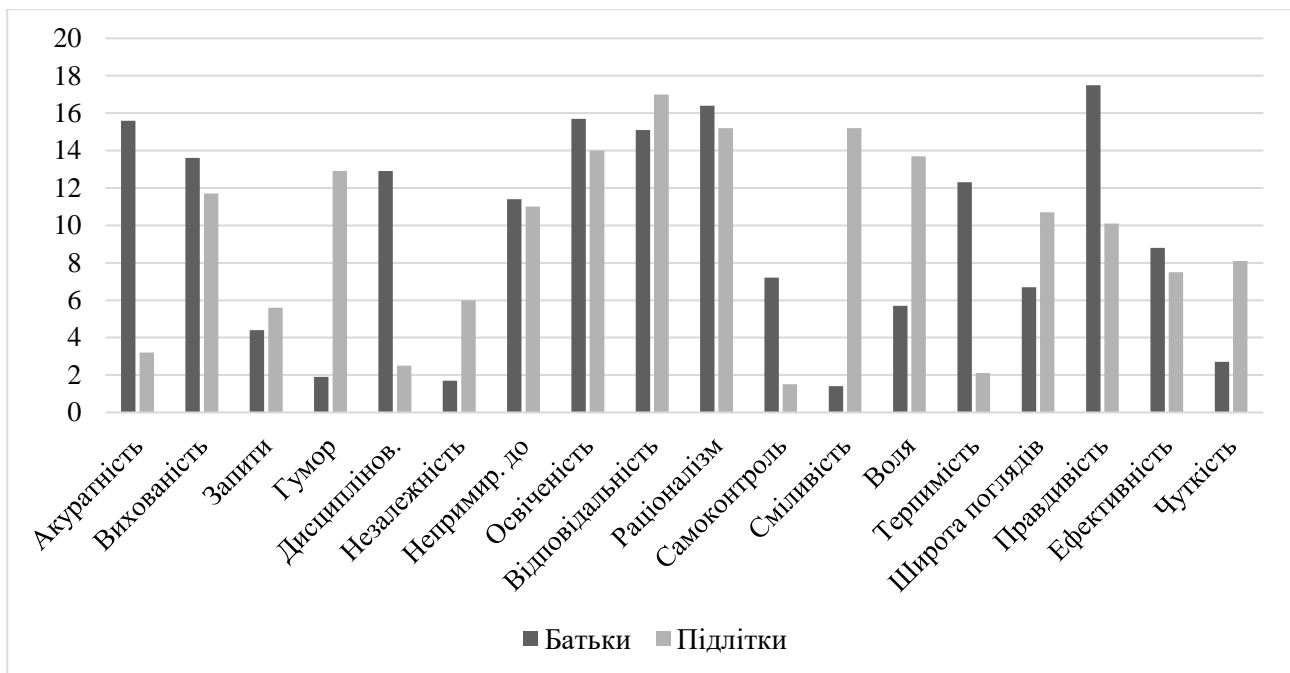

Рис. 4. Порівняння груп досліджуваних за критерієм «Інструментальні цінності» (середнє значення).

Серед інструментальних цінностей для підлітків найбільш значущими змінними є сміливість, незалежність та почуття гумору. Найменш значущими – освіченість, раціоналізм та правдивість. У цьому випадку ми бачимо розподіл цінностей, спрямованих на підтримання реалізації провідної діяльності підлітка (спілкування) та почуття дорослості, пов'язаного з автономією. У батьків серед інструментальних цінностей найбільш значущими є самоконтроль, терпимість і дисциплінованість, що очевидно пов'язано із труднощами у вихованні підлітків. Цікавим виявився той факт, що така змінна як «Відповідальність» для батьків носить невиярну значущість. Очевидно, це пов'язано з тим, що з огляду на вимушену необхідність виховання, батьки визнають важливість відповідальності, але здійснюють певний супротив зазначеній вимушеності, що призводить до падіння значущості цінності відповідальності. Також незначна виразність значущості в батьків спостерігається за цінностями раціоналізм та сміливість. На нашу думку, це спричинено необхідною гнучкістю, що мають проявляти батьки у вихованні підлітка, тому вони намагаються більше вплинути на нього через емоційну складову, а не на раціональному рівні. Сміливість в даному випадку грає незначну роль, оскільки поведінкові прояви підлітка для батьків можуть бути не

передбачуваними і, остерігаючись їх в процесі виховання, батьки не надають сміливості високої значущості.

Відмінності в психологічних особливостях мотивації та поведінки в конфліктних ситуаціях у досліджуваних груп ми визначили за допомогою математичної процедури за t-критерієм Ст'юдента. Наочно найбільш значимі відмінності в досліджуваних груп подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Відмінності у психологічних особливостях мотивації та поведінки в конфліктних ситуаціях у досліджуваних груп

Група	Показники	Середнє	t- критерій	P (2-сторон)
підлітки	Поведінка ВА	10,9	2,47887	0,05
батьки		7,8		
підлітки	Поведінка СС	7,6	2,32254	0,04
батьки		10,3		
підлітки	Поведінка ППП	10,3	3,95056	0,004
батьки		8,3		
підлітки	Поступливість	49,2	3,16185	0,003
батьки		54,8		
підлітки	Компроміс	3,97	3,09149	0,003
батьки		6,12		

Примітка: $p \leq 0,05$

Як видно із таблиці 1, ми визначили значущі відмінності за рядом показників змінних. З мотивів поведінки, виявлених шляхом обробки проєктивної методики ТАТ, значущими відмінностями для досліджуваних є такі змінні: «Поведінка, мотивована конфліктом між владою й афіліацією», «Поведінка, мотивована страхом слабкості» і «Поведінка, мотивована повним прийняттям партнера». Причому, для підлітків більш характерними є такі мотиви як конфлікт між владою й афіліацією, а також повне прийняття партнера, а для батьків – страх слабкості. Можна припустити, що підлітки в своїй поведінці більше орієнтовані на партнерів, оскільки для них більш важливе збереження відносин. В їхньому віці найбільш значущою стає здатність прийняття чужої думки, інших точок зору. Крім того, як показують результати аналізу, в підлітків не спостерігаються зміни в поведінці, мотивованої культурними цінностями.

Як показує аналіз батьківсько-підліткових розбіжностей, підлітки частіше звинувачують у них себе, ніж батьків. Можна припустити, що цьому сприяють сімейні стосунки. Батьки намагаються зберегти свій авторитет, що відбивається на їх оцінці батьківсько-підліткових розбіжностей.

Звісно, що обговорювані психологічні особливості мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків не вичерпують усього різноманіття проблем, але можуть бути розглянуті як найбільш «типові» моделі побудови в майбутньому відповідної програми психологічної профілактики, психокорекції деструктивного впливу конфліктів у сім'ї.

Висновки

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

1. Виявлені провідні мотиви, особливості поведінки в конфліктних ситуаціях та цінності в підлітків та їх батьків, а саме:

– підліткам характерна висока виразність таких змінних як «Мотивація повного прийняття партнера в поведінці», «Мотивація конфліктом між владою й афіліацією». Серед термінальних цінностей найбільш значущими є друзі, розваги, любов та свобода. Найменш вираженими є щастя інших, пізнання та цікава робота. Високий рівень сформованості інструментальних цінностей відображений наступними змінними: сміливість, незалежність та почуття гумору. Найменш вираженими є освіченість, раціоналізм та правдивість;

– у групі батьків ми бачимо високий рівень сформованості такої змінної як «Мотивація страхом слабкості (владні відносини)». Мотивованість поведінки культурними нормами як у підлітків, так і в їх батьків виражена на низькому рівні сформованості. Серед термінальних цінностей найбільш значущими є сім'я, здоров'я та матеріальна забезпеченість, а найменшу цінність для них представляють щастя інших, творчість та розваги. У батьків високий рівень сформованості виявлено за такими змінними інструментальних цінностей як самоконтроль, терпимість і дисциплінованість, але такі змінні як відповідальність, раціоналізм та сміливість носять невиразну значущість.

2. Визначені наступні психологічні особливості мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків:

– отримані характеристики вибірки доводять, що основними психологічними особливостями мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери у досліджуваних груп є специфіка психологічного статусу підлітка в системі різноманітних зв'язків з дорослими і однолітками. Тому, підлітки частіше звинувачують у батьківсько-підліткових розбіжностях себе, ніж батьків і цьому сприяють сімейні стосунки, також у підлітків не спостерігаються зміни в поведінці, мотивованої культурними цінностями. Визначено специфіку особливостей стилів конфліктної поведінки: батьки намагаються зберегти свій авторитет, що відбивається на їх оцінці батьківсько-підліткових розбіжностей, а також створення батьками ситуації постійного психологічного тиску й нездатність сім'ї задовольняти потреби емоційної підтримки та симпатії підлітків.

Перспективним напрямком дослідження є подальший аналіз проблеми психологічних особливостей мотивації, стилів конфліктної поведінки та ціннісної сфери в підлітків та їх батьків для розробки й впровадження програм, спрямованих на психологічну профілактику та психокорекцію деструктивного впливу конфліктів у сім'ї на поведінку підлітків.

Література

1. Анопрієнко, О.В. (2017). Стиль батьківської поведінки як чинник виникнення і подолання хронічного стресу в підлітковому віці. (Дис. канд. психол. наук). Київ.
2. Гончар, Л.В. (2017). *Формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного і підліткового віку*. (Монографія). Київ : ТОВ «Задруга».
3. Дубров, Д.И. (2020). Информационно-коммуникационные технологии и семейные отношения: вред или польза? *Социальная психология и общество*, 11(1), 72–91. <https://doi.org/10.17759/sps.2020110105>
4. Крейдун, Н.П., & Сорока, А.В. (2015). *Прикладна психологія: навчальний посібник*. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.
5. Пріба, Г.А., & Калюжна, Є.М. (2020). *Психологія особистості на сучасному ринку праці*. (Монографія). Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС.

6. Солдато́ва, Г.У., & Льво́ва, Е.Н. (2018). Особенности родительской медиации в ситуациях столкновения подростков с онлайн-рисками. *Психологическая наука и образование*, 23(3), 29–41. <https://doi.org/10.17759/pse.2018230303>
7. Сорока, А.В. (2010) *Юридическая психология: Краткий курс: Учебно-методическое пособие*. Харьков : Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина.
8. Токарева, Н.М. (2014). *Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу*. (Монографія). Кривий Ріг.
9. Abar, C.C., Farnett, S., Mendola, K., Koban, K., & Sarra, Sh. (2018). Relationships between parent-child social media interactions and health behaviors. *Journal of Substance Use*, 23(3), 335–337.
10. Karmakar, R. (2017). The impact of perception of consistency and inconsistency in parenting style on pro-social motives of adolescents. *Социальная психология и общество, Social Psychology and Society*, 8(2), 101–115. <https://doi.org/10.17759/sps.2017080207>

References

1. Anopriienko, O.V. (2017). Styl batkivskoi povedinky yak chynnyk vynyknennia i podolannia khronichnoho stresu v pidlitkovomu vitsi [Style of paternal behavior as factor of origin and overcoming of chronic stress is in teens]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Honchar, L.V. (2017). *Formuvannia humannykh vzaiemyn batkiv z ditmy molodshoho shkilnoho i pidlitkovoho viku [Formation of humane relations of parents with children of primary school and adolescence]*. Kyiv : TOV «Zadruha» [in Ukrainian].
3. Dubrov, D.Y. (2020). Ynformatsyonno-kommunykatyionnye tekhnolohyy y semeinye otnosheniya: vred yly polza [Information and communication technologies and family relationships: harm or benefit]. *Sotsyalnaia psikhologhiia y obshchestvo* *Social psychology and society*, 11(1), 72–91. <https://doi.org/10.17759/sps.2020110105> [in Russian].
4. Kreidun, N.P., & Soroka, A.V. (2015). *Prykladna psikhologhiia: navchalnyi posibnyk [Applied psychology: a textbook]*. Kharkiv : Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].
5. Priba, H.A., & Kaliuzhna, Ye.M. (2020). *Psikhologhiia osobystosti na suchasnomu rynku pratsi [Psychology of personality in the modern labor market]*. Kherson : OLDI-PLUS [in Ukrainian].
6. Soldatova, H.U., & Lvova, E.N. (2018). Osobennosti rodytelskoi medyatsyy v sytuatsiyakh stolknoveniya podrostkov s onlain-ryskamy [Features of parental mediation in situations of adolescents facing online risks]. *Psikhologhycheskaia nauka y obrazovanye – Psychological science and education*, 23(3), 29–41. <https://doi.org/10.17759/pse.2018230303> [in Russian].
7. Soroka, A.V. (2010). *Yurydycheskaia psikhologhiia. Kratkyi kurs: Uchebno-metodycheskoe posobyie [Legal psychology. Short course: Textbook]*. Kharkov : Kharkovskiy natsionalnyi unyversytet imeni V.N. Karazina [in Russian].
8. Tokareva, N.M. (2014). *Suchasnyi pidlitok u systemi psikhologo-pedahohichnoho suprovodu [The modern teenager in the system of psychological and pedagogical support]*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
9. Abar, C.C., Farnett, S., Mendola, K., Koban, K., & Sarra, Sh. (2018). Relationships between parent-child social media interactions and health behaviors. *Journal of Substance Use*, 23(3), 335–337.
10. Karmakar, R. (2017). The impact of perception of consistency and inconsistency in parenting style on pro-social motives of adolescents. *Sotsial'naia psikhologhiia i obshchestvo, Social Psychology and Society*, 8(2), 101–115. <https://doi.org/10.17759/sps.2017080207>

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MOTIVATION, STYLES OF CONFLICT BEHAVIOR AND VALUE SPHERE BETWEEN ADOLESCENTS AND THEIR PARENTS

Anatoliy Soroka

PhD in Psychology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Applied Psychology

V.N. Karazin Kharkiv National University

6, Svobody Square, Kharkiv, Ukraine, 61022

anatolij_soroka@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6072-8165>

Olga Gmyr

Student of the Faculty of Psychology

V.N. Karazin Kharkiv National University

6, Svobody Square, Kharkiv, Ukraine, 61022

olia.gmir@gmail.com

Abstract

Purpose: analysis of psychological features of motivation, styles of conflict behavior and value sphere between adolescents and their parents.

Research methods: theoretical (analysis, comparison, generalization, interpretation of theoretical approaches and empirical research); empirical (testing); methods of mathematical statistics (Student's criterion was used to identify differences in psychological characteristics of motivation, styles of conflict behavior and values in adolescents and their parents). *Results.* It is determined that the leading motives, features of behavior in conflict situations and values of adolescents and their parents differ significantly. *Conclusions.* It was found out that the adolescent group is characterized by high expressiveness of such variables as "Motivation for full acceptance of the partner in behavior", "Motivation by the conflict between government and affiliation". Among the terminal values, the most significant are: friends, entertainment, love and freedom. The least pronounced proved to be happiness of the others, knowledge and interesting work. Such variables as courage, independence and sense of humor are on high level of instrumental value formation. The least pronounced are education, rationalism and truthfulness. Parents have a high level of formation of such variables of instrumental values as self-control, tolerance and discipline. The specifics of conflict behavior styles are identified: parents try to maintain their authority, which is reflected in their assessment of parental and adolescent differences, as well as the creation of a situation of constant psychological pressure and inability of the family to meet the emotional support and sympathy of adolescents.

Keywords: motivation, style of conflict behavior, terminal, instrumental values, adolescence.

Подано 04.08.2021

Рекомендовано до друку 04.10.2021